

PRIVACY BIJ WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK EN STATISTIEK

Kader voor een gedragscode

mr. drs. T.F.M. Hooghiemsta

Inhoudsopgave

1. Inleiding 2

2. Het wettelijk kader voor wetenschappelijk onderzoek en statistiek 3

- 2.1. Wanneer is sprake van persoonsgegevens? 4
- 2.2. Indirecte herleidbaarheid: de driedeling van Kordes 7
- 2.3. Verantwoordelijkheid en bewerkerschap 8
- 2.4. Algemene beginselen in de WBP 9
- 2.5. WBP-bepalingen over wetenschappelijk onderzoek en statistiek 10
- 2.6. Wet Gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens 14
- 2.7. Wet op het Centraal Bureau en de Centrale commissie voor de statistiek e.a. 16
- 2.8. Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst 18

3. Welke eisen gelden voor gedragscodes? 20

- 3.1. Uitgangspunten 21
- 3.2. Beoordeling en omgevingsanalyse 22
- 3.3. Bevoegdheid en ontvankelijkheid 22
- 3.4. Behandeling 23
- 3.5. Vooroverleg 24

4. Bijlage 25

Aanbeveling No. R.(97) 18, Raad van Europa, 30 september 1997

1. Inleiding

Wetenschappelijk onderzoek en statistiek zijn voor de maatschappij van groot belang. Kennis is een van de belangrijkste grondstoffen van onze samenleving geworden. De kennis en kunde die wetenschap oplevert, zijn belangrijk voor de economische groei van Nederland en onze concurrentiepositie tegenover het buitenland. Maar ook voor de Nederlandse samenleving als geheel, want we plukken er allemaal de vruchten van.

Statistiek is zo oud als de cultuur. Al sinds de oudheid hebben bijvoorbeeld overheden behoefte aan cijfers over de omvang van hun land en volk en de productie van de landbouw. Lange tijd kwam dit neer op simpelweg turven: de beschrijvende statistiek. In de zeventiende eeuw gingen ook wiskundigen zich bezighouden met statistiek. Men zag in dat berekeningen op basis van statistische gegevens konden dienen als fundament voor het nemen van beslissingen, tegenwoordig met behulp van informatie- en communicatietechnologie (ICT). Bij ministeries bijvoorbeeld is vanwege de behoefte aan betrouwbare en breed geaccepteerde sturingsgegevens en kengetallen voor beleidsvorming, beleidsmonitoring en beleidsverantwoording, een project gestart onder de naam 'Van Beleidsbegroting Tot Beleidsverantwoording' (VBTB). In dat kader is de behoefte aan statistisch onderzoek sterk toegenomen.

Voor wetenschappelijk onderzoek en statistiek kan het verwerken van persoonsgegevens aan de orde en soms zelfs noodzakelijk zijn. Daarmee komt de wetgeving ter bescherming van persoonsgegevens in beeld. Onder de 'oude' Wet persoonsregistraties waren er al gedragscodes die wetenschappelijk onderzoekers en statistici concreet houvast gaven voor de wijze waarop zij met persoonsgegevens dienden om te gaan. Deze gedragscodes zijn nu sterk verouderd en niet meer geldig (VOI-code van 1991, VMO/NVvM-code van 1991 en de gedragscode Goed Gedrag voor medisch wetenschappelijk onderzoek uit 1995). Sinds 1 september 2001 dient het verwerken van persoonsgegevens te voldoen aan de 'nieuwe' Wet bescherming persoonsgegevens (WBP).

In de WBP zijn gedragscodes bedoeld als middelen om de verantwoordelijkheid voor de bescherming van persoonsgegevens binnen de samenleving te spreiden. Als toezichthouder heeft het College bescherming persoonsgegevens (CBP) de taak om dit proces te stimuleren en de uitkomsten ervan te toetsen. Het CBP wil daarom met dit document bijdragen aan de bewustwording en normontwikkeling met het oog op de ontwikkeling van een gedragscode voor wetenschappelijk onderzoek en statistiek.

2. Het wettelijk kader voor wetenschappelijk onderzoek en statistiek

Bij wetenschappelijk onderzoek en statistiek wordt gewerkt met gegevens die vaak zijn afgeleid van (of geaggregeerd zijn uit) persoonsgegevens. Bij geheel of gedeeltelijk geautomatiseerde of een anderszins gestructureerde verwerking van persoonsgegevens is de Wet bescherming persoonsgegevens (WBP) van toepassing. Relevante bepalingen uit de WBP en andere wet- en regelgeving in het kader van wetenschappelijk onderzoek en statistiek worden nader beschreven in dit hoofdstuk.

De WBP is een implementatie van Richtlijn 95/46/EG. De Europese dataproductierichtlijn 95/46/EC is voor wat betreft de bescherming van persoonsgegevens bij wetenschappelijk onderzoek en statistiek nader ingevuld door de Raad van Europa. Deze invulling vond plaats via een gecoördineerde Europese werkwijze waaraan 15 Lidstaten deelnamen. Gezamenlijk kwamen zij tot bijzondere aanbevelingen die door alle betrokken Lidstaten werden gedeeld en zijn bekrachtigd in een vergadering van de Commissie van Ministers van de Raad van Europa. Deze aanbevelingen zijn verwoord in Aanbeveling No. R.(97) 18, Raad van Europa, 30 september 1997. Deze aanbeveling is als bijlage integraal overgenomen.

De WBP is in de eerste plaats gericht op het verwerken van persoonsgegevens in bestanden voor maatregelen en besluiten jegens natuurlijke personen. In de WBP zijn rechten vastgelegd op grond waarvan de betrokken natuurlijke personen inzicht kunnen krijgen in het gebruik van de hen betreffende gegevens en toezicht kunnen houden op een correcte uitvoering van dat gebruik.

Naast de WBP zijn voor wetenschappelijk onderzoek en statistiek nog een drietal wetten in het bijzonder van belang: de Wet gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens (Wet GBA), de Wet op het Centraal bureau en de Centrale commissie voor de statistiek e.a. (CBS/CCS-wet) en de Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (WGBO). De relevante bepalingen uit deze wetten en bijbehorende regelgeving worden in aparte paragrafen uitgewerkt en zonodig toegelicht.

Het gebruik van bestanden van persoonsgegevens voor wetenschappelijke en statistische doeleinden is naar zijn aard niet gericht op maatregelen of besluiten jegens de betrokken individuele natuurlijke personen, maar op het verkrijgen van informatie over populaties. In die zin zijn wetenschappelijk onderzoek en statistiek nauw verwant met beleidsonderzoek. Dit hoofdstuk kan daarom ook dienstig zijn bij vraagstukken omtrent beleidsonderzoek.

De vragen die zich naar aanleiding van dit verschil tussen het verwerken van gegevens ten aanzien van individuen en dat ten aanzien van populaties kunnen voordoen zijn:

1. Wanneer is sprake van persoonsgegevens?
2. Hoe verhoudt indirecte herleidbaarheid zich tot de WBP?
3. Wie is de verantwoordelijke en is er ook een bewerker?
4. Welke algemene WBP-bepalingen kunnen van belang zijn voor wetenschappelijk onderzoek en statistiek?
5. Welke overige WBP-bepalingen hebben betrekking op wetenschappelijk onderzoek en statistiek? Wat stelt de speciale bepaling in zake wetenschappelijk onderzoek en statistiek in het Vrijstellingsbesluit?

6. Welk belang heeft de Wet Gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens (Wet GBA)?
7. Welk belang heeft de Wet op het centraal bureau en de centrale commissie voor de statistiek (CBS)?
8. Welk belang heeft de Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (WGBO)?

2.1. Wanneer is sprake van persoonsgegevens?

De WBP verstaat onder een persoonsgegeven: elk gegeven betreffende een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon. De definitie bevat twee elementen die expliciet aandacht vragen. Ten eerste moet het gaan om informatie betreffende een natuurlijke persoon. Ten tweede moet deze persoon zijn geïdentificeerd of althans identificeerbaar zijn. Als er aan één van beide elementen niet is voldaan, dan is er geen sprake van persoonsgegevens en is de wet niet van toepassing. De beide elementen staan echter niet los van elkaar. Daarnaast zijn de mogelijkheden van de verantwoordelijke bepalend voor de vraag of er sprake is van persoonsgegevens.

Betreffende

Allereerst is voor het begrip persoonsgegeven relevant of de gegevens informatie over een persoon bevatten. In veel gevallen, zoals bij feitelijke of waarderende gegevens over eigenschappen, opvattingen of gedragingen, zal dit uit de aard van de gegevens voortvloeien. In andere gevallen zal mede aandacht moeten worden besteed aan de context waarin het gegeven wordt vastgelegd en gebruikt. Als gegevens mede bepalend zijn voor de wijze waarop de betrokken persoon in het maatschappelijk verkeer wordt beoordeeld of behandeld, moeten die gegevens als persoonsgegevens worden aangemerkt. Het (maatschappelijk) gebruik dat van gegevens wordt gemaakt is dus medebepalend voor de beantwoording van de vraag of sprake is van een persoonsgegeven.

Gegevens die een neerslag vormen van een over een bepaalde persoon genomen beslissing, kunnen worden beschouwd als een persoonsgegeven. Ook gegevens die niet direct betrekking hebben op een bepaalde persoon, maar bijvoorbeeld op een product of een proces, kunnen soms over een bepaalde persoon informatie verschaffen. Bijvoorbeeld wanneer daarmee de arbeidsproductiviteit van een werknemer gemakkelijk in kaart kan worden gebracht.

Identificeerbaar

De identificeerbaarheid van de persoon is het tweede element dat bepalend is voor de vraag of sprake is van een persoonsgegeven. Uitgangspunt is dat een persoon identificeerbaar is indien zijn identiteit redelijkerwijs, zonder onevenredige inspanning, vastgesteld kan worden. Twee factoren spelen hierbij een rol:

- de aard van de gegevens;
- de mogelijkheden van de verantwoordelijke om de identificatie tot stand te brengen.

Een persoon is identificeerbaar indien sprake is van gegevens die alleen of in combinatie met andere gegevens, zo kenmerkend zijn voor een bepaalde persoon dat deze aan de hand daarvan kan worden geïdentificeerd. Om te bepalen of een persoon op wie een gegeven betrekking heeft, geïdentificeerd of identificeerbaar is in de zin van de WBP kunnen drie categorieën van gevallen worden onderscheiden.

Het eerste geval is een verwerking van persoonsgegevens op naam: de heer X heeft een krediet tot een bedrag Y van bank Z. In die situatie is vanzelfsprekend sprake van een persoonsgegeven.

De tweede categorie gevallen is die waarbij gegevens niet direct op naam zijn terug te vinden, maar de betrokken persoon met aanwending van beschikbare middelen alsnog kan worden achterhaald, bijvoorbeeld aan de hand van een nummer. Te denken valt aan een situatie waarbij een lijst van nummers met bijbehorende namen beschikbaar is, hetzij via openbare bron, (bijvoorbeeld het telefoonboek), hetzij via een bron die slechts raadpleegbaar is voor een bepaalde categorie van personen (bijvoorbeeld het kentekenregister door de politie of het nummer van een rekening door bankemployés). De met die nummers verbonden gegevens zijn – hoewel niet op naam – persoonsgegevens wegens de beschikbare mogelijkheid om met behulp van de nummers de identiteit van de betrokken personen te achterhalen.

Daarnaast valt te denken aan situaties waarin een bijzondere eigenschap of combinatie van gegevens hetzij direct, hetzij door koppeling of vergelijking met andere beschikbare informatie identificatie van een persoon mogelijk maakt. Een combinatie van beroep, woonplaats en leeftijd is doorgaans sterk identificerend, ook als de identiteit van betrokkene niet meteen vermeld wordt.

De derde categorie van gevallen ten slotte is die waarbij de identiteit van de betrokken personen niet of slechts met een disproportionele aanwending van geld, menskracht of middelen kan worden achterhaald. Deze laatste gegevens worden niet als persoonsgegevens aangemerkt. Dit doet zich bijvoorbeeld voor indien identificatie van personen door de computer vele dagen in beslag zou nemen. In die situatie dient er redelijkerwijs van te worden uitgegaan dat identificatie niet zal plaatsvinden en de wet derhalve niet van toepassing is. Het begrip 'redelijkerwijs' is in dit verband ontleend aan overweging 26 van Richtlijn 95/46/EG.

Directe en indirecte identificeerbaarheid

Verder kan een onderscheid worden gemaakt tussen directe en indirecte identificeerbaarheid. Van direct identificerende gegevens is sprake wanneer gegevens betrekking hebben op een persoon waarvan de identiteit zonder veel omwegen eenduidig vast te stellen is. Direct identificerende gegevens zijn gegevens als naam, adres, geboortedatum, die in combinatie met elkaar dermate uniek en dus kenmerkend zijn voor een bepaalde persoon dat deze in brede kring met zekerheid of met een grote mate van waarschijnlijkheid, kan worden geïdentificeerd. Dergelijke gegevens worden in het maatschappelijk verkeer ook gebruikt om personen van elkaar te onderscheiden.

Anders ligt dit wanneer de gegevens niet direct tot identificatie van een bepaald persoon leiden maar via nadere stappen de gegevens in verband kunnen worden gebracht met een bepaalde persoon. Dit soort gegevens heten indirect identificerende gegevens. Zij kunnen zijn ontgaan van de naam, doch onder omstandigheden door combinatie met andere gegevens weer worden teruggebracht tot een bepaalde persoon.

Bovendien zijn er gegevens die zodanig uniek zijn dat zij ook identificerend zijn, zoals het sociaal-fiscaal nummer of unieke biometrische gegevens zoals stem, vingerafdruk of DNA-profiel. Zo zijn biometrische kenmerken omtrent een persoon, wanneer deze zijn vastgelegd op een gegevensdrager en daaraan impliciet of expliciet aanvullende informatie is verbonden, persoonsgegevens. Deze aanvullende informatie kan immers met hem in verband worden

gebracht, zodra de biometrische kenmerken worden vergeleken met de kenmerken van de persoon waarvan zij afkomstig zijn.

Bij sociaal-wetenschappelijk onderzoek zal onderscheid moeten worden gemaakt tussen enerzijds gegevens met een hoog onderscheidend karakter, zoals leeftijd, woonplaats en beroep, en anderzijds gegevens met een laag onderscheidend karakter, zoals leeftijdsklasse, woonregio en beroepsklasse. Het onderscheidend vermogen van dergelijke (combinaties van) gegevens is mede afhankelijk van de context, bijvoorbeeld afhankelijk van de omvang van de bevolkingsgroep waarop de gegevensverwerking betrekking heeft.

Het verwijderen van de direct identificerende kenmerken biedt op zichzelf niet altijd voldoende garantie dat geen sprake meer is van persoonsgegevens. Door middel van spontane herkenning, vergelijking van gegevens en/of koppeling aan gegevens uit andere bron, kan immers desondanks, soms zonder bijzondere inspanning, identificatie tot stand worden gebracht. Is echter het risico van spontane herkenning redelijkerwijs uitgesloten, dan kan worden aangenomen dat er geen sprake is van persoonsgegevens. Het is niet nodig dat de mogelijkheid van spontane herkenning absoluut wordt uitgesloten.

Bij wetenschappelijk onderzoek en statistiek speelt het vraagstuk van de indirecte herleidbaarheid een belangrijke rol. (Zie verder 2.2.)

Mogelijkheden van de verantwoordelijke om te identificeren

Overeenkomstig artikel 1, onder d, WBP is de verantwoordelijke de natuurlijke persoon, rechtspersoon of ieder ander die of het bestuursorgaan dat, alleen of samen met anderen, het doel van en de middelen voor de verwerking van persoonsgegevens vaststelt. Voor de vraag of er sprake is van identificeerbaarheid is mede van belang over welke mogelijkheden de verantwoordelijke beschikt tot identificatie evenals de bekendheid met of beschikbaarheid van aanvullende informatie.

Een absolute maatstaf is niet aan de orde. Gekeken moet worden naar alle middelen waarvan mag worden aangenomen dat zij redelijkerwijs door de verantwoordelijke dan wel enig ander persoon zijn in te zetten om die persoon te identificeren. Uitgegaan moet worden van een redelijk toegeruste verantwoordelijke. In concrete gevallen moet echter wel rekening worden gehouden met bijzondere expertise, technische faciliteiten en dergelijke van de verantwoordelijke. Het gaat dus enerzijds om objectivering naar een redelijk toegeruste verantwoordelijke en anderzijds om subjectivering naar bijzondere expertise.

Wat blijktens het voorgaande voor de verantwoordelijke geldt, geldt bij het verstrekken van gegevens aan een derde uiteraard ook voor de ontvanger. Dat betekent dat de verantwoordelijke zich in een dergelijk geval zal moeten afvragen of de bewuste gegevens in handen van de ontvanger al dan niet als identificeerbaar zullen moeten worden aangemerkt. Bepalend is wat in de gegeven situatie redelijkerwijs mag worden verwacht. Naarmate een verstrekker over meer mogelijkheden beschikt om de risico's van identificatie door de ontvanger te voorzien of te beperken, mag van hem in dit opzicht groter zorgvuldigheid worden verwacht.

Bij het voortschrijden van informatietechnologie moet rekening worden gehouden met het feit dat waar voorheen wellicht nog sprake was van een onevenredige inspanning (en dus niet van een persoonsgegeven), deze inspanning geringer wordt met het beschikbaar komen van nieuwe

technieken. Wat dus bij een bepaalde stand van de techniek als anoniem kan worden beschouwd, kan door technische ontwikkelingen alsnog een persoonsgegeven worden.

2.2. Indirecte herleidbaarheid: de driedeling van Kordes

In 1997 heeft de Commissie Kordes aan de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen het advies 'Privacy-wetgeving en het gebruik van persoonsgegevens voor wetenschappelijke en statistische doeleinden' uitgebracht. Ten aanzien van het vraagstuk van de indirecte herleidbaarheid presenteerde deze Commissie een indeling in drie categorieën die destijds de instemming kreeg van de Registratiekamer, thans College bescherming persoonsgegevens (CBP). De indeling is als volgt:

- Categorie I: het (meestal tijdelijke) gebruik van bestanden met persoonsgegevens;
- Categorie II: het gebruik van (duurzame) onderzoeksbestanden zonder identificatoren waarin voor sommige gegevens een geringe kans op indirecte herleidbaarheid bestaat;
- Categorie III: het gebruik van (duurzame) onderzoeksbestanden zonder identificatoren waarin de indirecte herleidbaarheid van persoonsgegevens verwaarloosbaar is.

In geval van categorie I is de WBP van toepassing en dient te worden voldaan aan de bepalingen die in de volgende paragrafen aan de orde komen.

Bij categorie I zal vaak sprake zijn van tijdelijke bestanden. Het is daarom van belang te weten dat overeenkomstig artikel 30 Vrijstellingsbesluit (Stb. 2001, 250) geheel of gedeeltelijk geautomatiseerde gegevensverwerkingen in het kader van wetenschappelijk onderzoek en statistiek niet bij het CBP hoeven te worden gemeld. Echter de verantwoordelijke dient zich te houden aan de voorwaarden zoals omschreven in artikel 30 Vrijstellingsbesluit. Dit betekent onder andere dat de identificerende gegevens binnen zes maanden worden verwijderd.

In geval van categorie II zijn naam, voornamen, voorletters, titulatuur, geboortedag en - maand, adres, letters en de laatste twee cijfers van de postcode (en, voor zover van toepassing, administratienummers als telefoonnummer en bank- en girorekeningnummer en andere identificerende gegevens) verwijderd. De indirecte herleidbaarheid is dan zodanig beperkt dat een dergelijk bestand in de praktijk geen rol kan spelen als zijnde een bestand in de zin van de WBP. Onevenredige schade aan de persoonlijke levenssfeer is zeer onwaarschijnlijk. Duurzame onderzoeksbestanden van categorie II komen dan ook in aanmerking voor vrijstelling van de meldingsplicht in de zin van artikel 27 WBP. Toepasselijkheid van de WBP is hier vooral van belang vanwege de 'vangnetfunctie' voor de onvoorziene gevallen waarin geen beroep gedaan kan worden op andere wettelijke regels.

In geval van categorie III geldt voor de resterende kans op indirecte herleidbaarheid het volgende. Bepalend voor indirecte herleiding is de aanwezigheid van uitzonderlijke (combinaties van) kenmerken die identificatie van de drager van die kenmerken zonder buitensporige inspanningen mogelijk maken. Verdere maatregelen kunnen de indirecte herleidbaarheid tot een verwaarloosbaar niveau categorie III terugbrengen. Zo is, naar de huidige inzichten, bij een onderzoeksbestand van een steekproef van minder dan 1% uit een algemene populatie of een selectie daaruit naar algemene kenmerken (bijvoorbeeld leeftijd, sekse, regio) de indirecte herleidbaarheid te verwaarlozen. Bestanden die tot een dergelijk niveau beveiligd zijn tegen indirecte herleidbaarheid, worden gerekend tot categorie III.

2.3. Verantwoordelijkheid en bewerkerschap

De WBP is van toepassing op bestanden met persoonsgegevens, tenzij er op grond van artikel 2, 3 of 4 WBP sprake is van een uitzondering op de toepasselijkheid. In het kader van wetenschappelijk onderzoek en statistiek is een dergelijke uitzondering eigenlijk alleen denkbaar in geval van gegevensverwerking die uitsluitend is gericht op persoonlijke of huishoudelijke doeleinden, overeenkomstig artikel 2, tweede lid, onder a, WBP.

Zodra de WBP van toepassing is, is het van belang om te bepalen wie verantwoordelijk is in de zin van de WBP. Tevens komt dan de vraag op of er ook sprake is van een bewerker. In artikel 1 WBP zijn beide begrippen gedefinieerd.

Het begrip 'verantwoordelijke' doelt op degene die formeel-juridisch de zeggenschap over de verwerking heeft. Het gaat om degene die bevoegd is doel en middelen vast te stellen. Dat laat onverlet dat het feitelijk beheer over de gegevensverwerking aan een ander kan worden gemandateerd. Verantwoordelijke is de rechtspersoon onder wiens bevoegdheid de operationele gegevensverwerking plaatsvindt. De ratio is dat de betrokkene kan weten bij wie hij zijn rechten desgewenst kan uitoefenen.

Bewerker is degene die voor de verantwoordelijke persoonsgegevens verwerkt, zonder dat hij diens ondergeschikte is. De begripsinhoud is losgekoppeld van de middelen waarmee de verwerking wordt gevoerd. De bewerker verwerkt gegevens voor de verantwoordelijke, dat wil zeggen overeenkomstig diens instructies en onder diens (uitdrukkelijke) verantwoordelijkheid. Bepalend voor de afbakening van het begrip is de relatie met de verantwoordelijke voor de gegevensverwerking en de mate van zeggenschap waarmee de verwerking van persoonsgegevens gepaard gaat. De bewerker is allereerst een buiten de organisatie van de verantwoordelijke staande persoon of instelling. Het zal veelal gaan om een persoon of instelling die niet in een hiërarchische relatie tot de verantwoordelijke staat.

De verantwoordelijke die gegevens buiten zijn rechtstreeks gezag verwerkt wil hebben, is op grond van artikel 14, tweede lid, WBP verplicht een overeenkomst met de bewerker aan te gaan. Daarnaast beperkt de bewerker zich tot het verwerken van persoonsgegevens zonder zeggenschap te hebben over het doel van en de middelen voor de verwerking van persoonsgegevens. Hij neemt geen beslissingen over het gebruik van de gegevens, de verstrekking aan derden en andere ontvangers, de duur van de opslag van de gegevens et cetera. Zou hij immers deze zeggenschap wel verwerven dan dient hij als verantwoordelijke te worden aangemerkt.

Wanneer de bewerker is gevestigd in een andere lidstaat van de Europese Unie, is het recht van het land van vestiging daarop van toepassing.

Het is mogelijk dat de verantwoordelijke de verwerking van persoonsgegevens uitbesteedt aan meerdere bewerkers. Zo kan een servicebureau de automatisering van de financiële administratie van de opdrachtgever verzorgen, terwijl de opdrachtgever de daadwerkelijke uitvoering van de administratie aan een ander bureau heeft toevertrouwd. Uit de verantwoordelijkheid van de opdrachtgever vloeit voort dat hij uitdrukkelijk heeft ingestemd met het subbewerkerschap. Indien de opdrachtgever daarvoor in zijn overeenkomst met de bewerker uitdrukkelijk ruimte heeft gegeven, kan de bewerker – met behoud van zijn volle aansprakelijkheid voor de naleving

van zijn contract met de verantwoordelijke – delen van de verwerking uitbesteden aan ‘subbewerkers’.

De bewerker dient dan wel contractueel verzekerd te hebben dat de subbewerker zich eveneens richt naar de instructies van de verantwoordelijke, tot geheimhouding verplicht is en de nodige beveiligingsmaatregelen ten opzichte van de gegevensverwerking neemt. De verantwoordelijke dient hiervan wel op de hoogte te worden gesteld opdat deze in staat is toe te zien op de naleving van zijn afspraken met de bewerker overeenkomstig artikel 14 WBP.

2.4. Algemene beginselen in de WBP

De in de vorige paragraaf behandelde verantwoordelijke dient in ieder geval rekening te houden met de belangrijkste algemene beginselen van de WBP. Deze zijn, met het oog op het onderwerp van deze notitie, in dit onderdeel kort uiteengezet:

- doelbinding en rechtmatigheid;
- transparantie, gegevenskwaliteit, bewaartermijnen en rechten van de burger;
- techniek en beveiliging.

Doelbinding en rechtmatigheid

De WBP stelt voorop dat persoonsgegevens alleen voor vooraf nauwkeurig omschreven en gerechtvaardigde doeleinden mogen worden verzameld, en vervolgens niet mogen worden verwerkt op een wijze die onverenigbaar is met de doeleinden waarvoor de gegevens zijn verkregen (artikelen 7-9 WBP).

De WBP kent verschillende grondslagen voor het verwerken van persoonsgegevens. Bij wetenschappelijk onderzoek en statistiek zal het in de regel gaan om:

- toestemming van de betrokkene (artikel 8, onder a, WBP);
- behartiging van een gerechtvaardigd belang van de verantwoordelijke of van een derde aan wie de gegevens worden verstrekt (artikel 8, onder f, WBP).

Steeds dienen verantwoordelijken voor wetenschappelijk onderzoek en statistiek bij het verwerken van persoonsgegevens terughoudendheid te betrachten: minimalistisch gegevensgebruik is het uitgangspunt.

Als persoonsgegevens voor verschillende doeleinden verwerkt worden, moeten deze doeleinden met elkaar verenigbaar zijn. Uitzonderingen op het principe van de doelbinding bij verdere verwerking zijn mogelijk, maar slechts zeer beperkt en zonder wettelijke basis niet structureel (artikel 43 WBP).

In bepaalde gevallen gelden tenslotte additionele of strengere regels. Zo kunnen wettelijke en andere geheimhoudingsverplichtingen een geoorloofde verstrekking blokkeren (artikel 9, lid 4 WBP). Voor *bijzondere gegevens*¹ geldt een omgekeerd regime: zij mogen niet verwerkt worden, behoudens in een aantal specifiek in de WBP omschreven gevallen (artikelen 16-23 WBP).

¹ Bijzondere gegevens zijn gegevens over iemands godsdienst of levensovertuiging, ras, politieke gezindheid, gezondheid, seksuele leven of lidmaatschap van een vakvereniging, alsmede strafrechtelijke gegevens en bepaalde gegevens over hinderlijk gedrag.

Transparantie, rechten betrokkene, gegevenskwaliteit

Bij het verzamelen van persoonsgegevens dient de verantwoordelijke de betrokkene te informeren over de doeleinden waarvoor deze de gegevens gaat gebruiken, tenzij de betrokkene daarvan al op de hoogte is. In sommige gevallen moeten ook andere bijzonderheden worden vermeld. Dit geldt in principe ook als de persoonsgegevens uit andere bronnen zijn verkregen (artikelen 33-34 WBP). Bovendien mogen betrokkenen verzoeken om inzage in en verbetering, aanvulling, verwijdering of afscherming van hun gegevens (artikelen 35-36 WBP). Ook kunnen zij zich op basis van bijzondere persoonlijke omstandigheden tegen een verwerking van hun gegevens verzetten (artikel 40 WBP). De verantwoordelijke dient er overigens zelf voor te zorgen dat de gegevens, gelet op de betrokken doeleinden, juist en nauwkeurig zijn (artikel 11 WBP).

Techniek en beveiliging

Artikel 13 WBP verlangt van de verantwoordelijke dat deze passende technische en organisatorische maatregelen neemt tegen verlies of onrechtmatige verwerking van persoonsgegevens. Daarbij gaat het niet alleen om traditionele beveiligingsaspecten als het garanderen van de integriteit en exclusiviteit van bestanden en berichten. Technische en organisatorische maatregelen kunnen het bestuursorgaan ook ondersteunen bij het voldoen aan de materiële voorwaarden voor gegevensverwerking en andere plichten uit de WBP.

Privacy-Enhancing Technologies (PET) kunnen in het bijzonder een bijdrage leveren aan het niet onnodig verzamelen of verder verwerken van persoonsgegevens. De Tweede Kamer heeft bij de behandeling van de WBP de regering bij motie opgeroepen om de toepassing van PET in haar eigen systemen voortvarend ter hand te nemen. De algemene lijn is hierbij dat gegevensverwerkende systemen bij voorkeur zodanig moeten zijn ingericht, dat de wettelijke randvoorwaarden daarin zoveel mogelijk zijn verankerd.

In een complexe omgeving waarin meerdere partijen opereren, zijn naast de technische maatregelen goede procedures voor het onderhouden en bewaken van randvoorwaarden en waarborgen essentieel. Heldere protocollen, checklists, privacyreglementen en auditafspraken kunnen daartoe dienstig zijn, evenals de aanstelling van een functionaris voor de gegevensbescherming.

2.5. WBP-bepalingen over wetenschappelijk onderzoek en statistiek

In het navolgende worden de specifieke bepalingen in de WBP over wetenschappelijk onderzoek en statistiek opgesomd en toegelicht aan de hand van een vijftal onderwerpen:

- Verenigbaar gebruik;
- Bewaartermijnen;
- Bijzondere (gevoelige) gegevens;
- Rechten van de betrokkenen;
- Melding bij het CBP.

Verenigbaar gebruik

De WBP geeft algemene criteria voor het bepalen van de verenigbaarheid van een verwerking met het doel waarvoor de gegevens zijn verkregen. Bij de verwerking van gegevens voor wetenschappelijk onderzoek en statistiek ondervindt de betrokkene daar in beginsel geen gevolgen van. Dit is slechts anders indien iemand hem kent of wanneer bij longitudinaal onderzoek de betrokkene in latere fase weer wordt benaderd met nadere vragen. Om die reden laat de bepaling inzake verder gebruik voor wetenschappelijk onderzoek en statistiek zien dat

een dergelijke verwerking eerder verenigbaar is indien met het oog op het belang van de betrokkene passende garanties worden geboden dat de gegevens slechts voor wetenschappelijke, statistische of historische doeleinden worden verwerkt. Artikel 9, derde lid, WBP formuleert het als volgt.

Artikel 9 lid 3

Verdere verwerking van de gegevens voor historische, statistische of wetenschappelijke doeleinden, wordt niet als onverenigbaar beschouwd, indien de verantwoordelijke **de nodige voorzieningen heeft getroffen** ten einde te verzekeren dat de verdere verwerking uitsluitend geschiedt ten behoeve van deze specifieke doeleinden.

Gegevens die verkregen zijn voor doel A mogen gebruikt worden voor doel B indien het daarbij uitsluitend gaat om historisch, statistisch of wetenschappelijk onderzoek en de verantwoordelijke de nodige voorzieningen heeft getroffen om ander gebruik te voorkomen. Gegevens die verkregen zijn voor een wetenschappelijk of statistisch doel, mogen onder dezelfde randvoorwaarden ook verwerkt worden voor andere wetenschappelijke en statistische doeleinden, maar nimmer buiten dat kader. In de praktijk betekent dit dat het verzamelen van gegevens uit een bestand onder artikel 9 derde lid valt, evenals het vastleggen van gegevens voor derden en het opbergen van gegevens in een archief. Bij de nodige voorzieningen kan gedacht worden aan afscherming van gegevens, scheiding van gebruik en beheer van gegevens en privacy bevorderende technologieën. Eén en ander geldt naar analogie ook voor beleidsonderzoek.

Bewaartermijnen

Artikel 10 WBP bevat een aparte voorziening om persoonsgegevens voor historische, statistische of wetenschappelijke doeleinden langer te bewaren.

Artikel 10

1. Persoonsgegevens worden niet langer bewaard in een vorm die het mogelijk maakt de betrokkene te identificeren, dan noodzakelijk is voor de verwerkelijking van de doeleinden waarvoor zij worden verzameld of vervolgens worden verwerkt.
2. Persoonsgegevens mogen langer worden bewaard dan bepaald in het eerste lid voor zover ze voor historische, statistische of wetenschappelijke doeleinden worden bewaard, en de verantwoordelijke **de nodige voorzieningen heeft getroffen** ten einde te verzekeren dat de desbetreffende gegevens uitsluitend voor deze specifieke doeleinden worden gebruikt.

Langer bewaren betekent een doorbreking van het in paragraaf 3.5. behandelde doelbindingsbeginsel. Enerzijds vergt dit dat de gegevens uitsluitend door verantwoordelijke worden bewaard voor wetenschappelijke en statistische doeleinden; anderzijds vergt dit dat de verantwoordelijke de nodige voorzieningen heeft getroffen. In algemene zin kan daarbij gedacht worden aan afscherming en functiescheiding. Concreet is dat te vertalen in het regelen van de zeggenschap over de gegevens, bijvoorbeeld door het gebruik en het beheer van gegevens te scheiden, en het treffen van institutionele waarborgen om andersoortig gebruik van gegevens te voorkomen. Zo heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) zijn bijzondere positie

gekregen om functiescheiding mogelijk te maken en oneigenlijke beïnvloeding van de statistiek tegen te gaan.

Bijzondere (gevoelige) gegevens

Het verwerken van bijzondere gegevens (zie 2.4. onderdeel doelbinding en rechtmatigheid voor een toelichting bij dit begrip) is alleen in nauwkeurig omschreven situaties toegestaan. Daarbij is er een uitzondering gemaakt voor wetenschappelijk onderzoek en statistiek.

Artikel 23 lid 2

Het verbod om persoonsgegevens als bedoeld in artikel 16, te verwerken ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek of statistiek is niet van toepassing voor zover:

- a. het onderzoek een algemeen belang dient,
- b. de verwerking voor het betreffende onderzoek of de betreffende statistiek noodzakelijk is,
- c. het vragen van uitdrukkelijke toestemming onmogelijk blijkt of een onevenredige inspanning kost en
- d. bij de uitvoering is voorzien in zodanige waarborgen dat de persoonlijke levenssfeer van de betrokkene niet onevenredig wordt geschaad.

Het tweede lid van artikel 23 WBP gaat over de situatie waarbij voor het verwerken van bijzondere persoonsgegevens voor wetenschappelijk onderzoek en statistiek het vragen van toestemming niet kan worden gevegd. Het gebruik van gegevens in de zin van het tweede lid is alleen toegestaan indien bij de uitvoering van het onderzoek of de statistiek is voorzien in zodanige waarborgen dat de persoonlijke levenssfeer van de betrokkene niet onevenredig wordt geschaad. Welke waarborgen met het oog op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer moeten worden getroffen, zal afhangen van het concrete geval. Te denken valt aan voorschriften met betrekking tot de toegang tot de gegevens, geheimhouding en de presentatie van de uitkomsten van het onderzoek. Slechts bij historisch onderzoek zullen persoonsgegevens ook in de uitkomsten openbaar kunnen worden gemaakt. Toetsingsmaatstaf is steeds dat de persoonlijke levenssfeer van de betrokkene niet onevenredig mag worden geschaad.

Voor statistische en wetenschappelijke doeleinden kunnen ook bijzondere gegevens worden ontleend aan registraties die op zichzelf geen direct bijzondere gegevens bevatten. Zo is denkbaar dat via statistisch onderzoek de integratie van allochtonen in de Nederlandse samenleving wordt gemeten, door van de geboorteplaats- en nationaliteitsgegevens van de gemeentelijke basisadministratie of het vreemdelingenadministratiesysteem, vergelijkingen met andere bestanden te maken. Deze gegevens krijgen dan door het gebruik dat daarvan wordt gemaakt en het doel van hun verwerking een bijzonder karakter en komen daarmee onder de onderhavige bepaling te vallen.

Rechten van de betrokkenen

Wetenschappelijk onderzoek en statistiek nemen een bijzondere plaats in bij de regeling van het recht op mededeling over gegevensverzekering via derden of van het recht op kennisneming van gegevens in een bestand.

Artikel 44 lid 1

Indien een verwerking plaatsvindt door instellingen of diensten voor wetenschappelijk onderzoek of statistiek, **en de nodige voorzieningen zijn getroffen** om te verzekeren dat de persoonsgegevens uitsluitend voor statistische en wetenschappelijke doeleinden kunnen worden gebruikt, kan de verantwoordelijke een mededeling als bedoeld in artikel 34 achterwege laten en weigeren aan een verzoek als bedoeld in artikel 35 te voldoen.

In dit artikel wordt vastgelegd dat bij verwerkingen voor statistische of wetenschappelijke doeleinden de betrokkene niet hoeft te worden geïnformeerd, aangezien er sprake is van een onevenredige inspanning indien de nodige voorzieningen zijn getroffen om te verzekeren dat de persoonsgegevens uitsluitend voor statistische of wetenschappelijke doeleinden wordt gebruikt. Voor instellingen of diensten voor wetenschappelijk onderzoek of statistiek is het bovendien mogelijk om een inzageverzoek te weigeren. Dit kan alleen indien de nodige voorzieningen worden getroffen om te verzekeren dat de betreffende persoonsgegevens uitsluitend voor statistische en wetenschappelijke doeleinden kunnen worden gebruikt.

Melding bij het CBP

Indien er in het kader van wetenschappelijk onderzoek en statistiek geheel of gedeeltelijk geautomatiseerde bestanden worden aangelegd met persoonsgegevens dan is de hoofdregel dat deze bestanden moeten worden gemeld bij het CBP. Tenzij er sprake is van een uitzondering op grond waarvan de WBP niet van toepassing is (zoals bestanden voor uitsluitend persoonlijke of huishoudelijke doeleinden overeenkomstig artikel 2 WBP).

Op grond van artikel 27 WBP moet een geheel of gedeeltelijk geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens die voor de verwezenlijking van een doeleinde of van verscheidene samenhangende doeleinden bestemd is, worden gemeld bij het College of de functionaris gegevensbescherming alvorens met de verwerking wordt aangevangen. De verantwoordelijke dient te zorgen voor deze melding. Melding is mogelijk via een meldingsformulier en een diskette die te verkrijgen zijn bij het CBP. Het elektronische meldingsprogramma is ook te downloaden via internet: www.cbpweb.nl.

Dergelijke bestanden hoeven echter niet te worden gemeld indien er een vrijstelling van melding geldt op grond van het Vrijstellingsbesluit. Via www.cbpweb.nl kan het Vrijstellingsbesluit via een handleiding worden geraadpleegd. Voor wetenschappelijk onderzoek en statistiek is er een aparte vrijstellingsbepaling in artikel 30 Vrijstellingsbesluit. Dit artikel luidt als volgt:

Artikel 30 Vrijstellingsbesluit

1. Artikel 27 van de wet is niet van toepassing op verwerkingen van organisaties voor wetenschappelijk onderzoek of statistiek die uitsluitend ten dienste staan van door hen te verrichten of verricht onderzoek, voor zover deze verwerkingen voldoen aan de in dit artikel vermelde eisen.
2. De verwerking geschiedt slechts voor het verzamelen, verwerken en controleren van de gegevens ten behoeve van een bepaald onderzoek of een bepaalde statistiek.
3. Geen andere persoonsgegevens worden verwerkt dan:

- a. naam, voornamen, voorletters, titulatuur, geslacht, geboortedatum, adres, postcode, woonplaats, telefoonnummer en soortgelijke voor communicatie benodigde gegevens, alsmede bank- en girorekeningnummer van de betrokkene;
 - b. een informatieloos administratienummer;
 - c. andere dan de onder a en b bedoelde gegevens, die ten behoeve van een bepaald onderzoek of een bepaalde statistiek zijn verkregen.
4. De persoonsgegevens worden slechts verstrekt aan:
 - a. degenen, waaronder begrepen derden, die zijn belast met of leiding geven aan de in het tweede lid bedoelde activiteiten of die daarbij noodzakelijk zijn betrokken;
 - b. anderen, in de gevallen bedoeld in artikel 8, onder a, c en d, en artikel 9, derde lid, van de wet.
 5. De in het derde lid onder a bedoelde persoonsgegevens, met uitzondering van geslacht, woonplaats en geboortjaar, worden verwijderd uiterlijk zes maanden nadat de in dat lid onder c bedoelde gegevens omtrent de betrokkene zijn verkregen.

Na afloop van een termijn van zes maanden nadat de gegevens van de betrokkene zijn verkregen, moeten een aantal direct identificerende gegevens worden verwijderd. Of de aanwezige gegevens nog als persoonsgegevens kunnen worden aangemerkt, hangt af van de aanwezigheid van kenmerken die indirecte identificatie mogelijk maken. Dat is voor de vrijstelling niet relevant: na verwijdering van de in het derde lid, onder a, bedoelde gegevens met uitzondering van geslacht, woonplaats en geboortjaar, herleeft niet een meldingsplicht voor de verantwoordelijke.

2.6. Wet Gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens

In beginsel zijn de gegevens in de gemeentelijke basisadministratie bestemd voor de overheid, maar zij kunnen op grond van artikel 109 Wet GBA onder voorwaarden ook worden verwerkt voor wetenschappelijk onderzoek en statistiek.

Artikel 109 Wet GBA

1. Een andere verstrekking van de in de basisadministratie opgenomen persoonsgegevens dan bedoeld in de afdelingen 1 en 2 van dit hoofdstuk is slechts toegestaan, voor zover deze plaatsvindt voor historische, statistische of wetenschappelijke doeleinden, de persoonlijke levenssfeer daardoor niet onevenredig wordt geschaad en door de ontvanger van de persoonsgegevens de nodige voorzieningen zijn getroffen ten einde te verzekeren dat de verdere verwerking uitsluitend geschiedt ten behoeve van deze specifieke doeleinden. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen nadere regels worden gesteld over de verstrekking van persoonsgegevens als hier bedoeld en de wijze waarop deze plaatsvindt.
2. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur wordt de verstrekking geregeld van gegevens aan het Centraal Bureau voor de Statistiek. De voordracht voor de maatregel wordt gedaan door Onze Minister in overeenstemming met Onze Minister van Economische Zaken.

3. Aan het Centraal Bureau voor de Statistiek worden de administratieve gegevens verstrekt over de nummering van akten van de Nederlandse burgerlijke stand die noodzakelijk zijn voor de vervulling van zijn taak.
4. Aan het Centraal Bureau voor de Statistiek worden de niet in de basisadministratie opgenomen gegevens verstrekt die de ambtenaar van de burgerlijke stand ingevolge bij algemene maatregel van bestuur te stellen regels aan het college van burgemeester en wethouders verschaft ten behoeve van het Centraal Bureau voor de Statistiek, alsmede de gegevens, bedoeld in artikel 65, vierde lid.

In het eerste lid van artikel 109 Wet GBA staat dat bij of krachtens algemene maatregel van bestuur nadere regels kunnen worden gesteld over de verstrekking van persoonsgegevens als hier bedoeld en de wijze waarop deze plaatsvindt. In casu gaat het om het besluit gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens. In dit besluit hebben twee artikelen betrekking op wetenschappelijk onderzoek en statistiek, de artikelen 67 en 68. Deze artikelen luiden als volgt:

Artikel 67 Besluit gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens

1. Uit een basisadministratie en uit het vestigingsregister worden slechts gegevens voor historische, statistische of wetenschappelijke doeleinden verstrekt voor zover:
 - a. het verzoek daartoe is gedaan door een instelling, bedoeld in artikel 1.2 van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, een onderzoeksafdeling van een bestuursorgaan of een onderzoeksbureau,
 - b. het onderzoek een algemeen belang dient,
 - c. de verwerking voor het betreffende onderzoek noodzakelijk is,
 - d. de verzoeker heeft aangetoond dat de nodige voorzieningen zijn getroffen ten einde te verzekeren dat de verdere verwerking van de verstrekte gegevens uitsluitend geschiedt ten behoeve van het onderzoek en dat ook overigens is voorzien in zodanige waarborgen dat de persoonlijke levenssfeer van de betrokkene niet onevenredig wordt geschaad, en
 - e. de gegevens slechts in geanonimiseerde vorm aan derden beschikbaar worden gesteld, tenzij de ingeschrevene uitdrukkelijk met de voorgenomen openbaarmaking van de hem betreffende gegevens heeft ingestemd.
2. Onze Minister kan in een autorisatiebesluit bepalen dat de verstrekking van gegevens als bedoeld in het eerste lid op systematische wijze plaatsvindt.
3. Onze Minister maakt slechts gebruik van zijn bevoegdheid, bedoeld in het tweede lid, voor zover:
 - a. het bureau of de instelling heeft aangetoond dat het voor een goede uitvoering van het onderzoek noodzakelijk is dat de verstrekking op systematische wijze plaatsvindt,
 - b. aan de voorwaarden, genoemd in het eerste lid, is voldaan, en
 - c. het College bescherming persoonsgegevens over het verzoek is gehoord.

4. De verstrekking van gegevens uit de basisadministratie en uit het vestigingsregister aan het Centraal Bureau voor de Statistiek geschiedt overeenkomstig hetgeen bij en krachtens de wet is bepaald ten aanzien van buitengemeentelijke afnemers.

Het eerste lid van artikel 67 Besluit gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens valt te lezen als een nadere aanscherping en invulling van de begrippen 'historisch, statistisch en wetenschappelijk onderzoek'.

Artikel 68 Besluit gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens

1. De ambtenaar van de burgerlijke stand bij wie aangifte is gedaan van een levenloos geboren of voor de aangifte overleden kind verstrekt, indien ten aanzien van dat kind geen geboorteakte wordt opgemaakt, aan het college van burgemeester en wethouders van zijn gemeente zo spoedig mogelijk de door het Centraal Bureau voor de Statistiek benodigde gegevens betreffende dat kind.
2. De ambtenaar van de burgerlijke stand maakt bij de in het eerste lid bedoelde gegevensverstrekking gebruik van een formulier, waarvan het model als bijlage 5 bij dit besluit is gevoegd.
3. Onze Minister kan, in overeenstemming met Onze Minister van Economische Zaken, regels stellen omtrent de verzending van de gegevens aan het Centraal Bureau voor de Statistiek.

2.7. Wet op het Centraal Bureau en de Centrale commissie voor de statistiek e.a.

Zowel in artikel 109 Wet GBA als in de artikelen 67 en 68 van het Besluit wordt veelvuldig verwezen naar het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). In 1996 heeft het CBS, dat is opgericht om te voorzien in de nationale behoefte aan statistieken voor praktijk, beleid en wetenschap, een wettelijke basis gekregen, de CBS/CCS-wet. In artikel 11 van deze wet is de navolgende geheimhoudingsbepaling opgenomen.

Artikel 11 CBS/CCS-wet

1. De door het CBS in het kader van de uitoefening van zijn taak ontvangen gegevens worden uitsluitend gebruikt voor statistische doeleinden.
2. De in het eerste lid bedoelde gegevens worden niet verstrekt aan anderen dan degenen die belast zijn met de uitvoering van de taak van het CBS.
3. De in het eerste lid bedoelde gegevens worden slechts zodanig openbaar gemaakt dat daaraan geen herkenbare gegevens over een afzonderlijke persoon, onderneming of instelling, dan wel een afzonderlijk huishouden kunnen worden ontleend, tenzij, ingeval het gegevens met betrekking tot een onderneming of instelling betreft, er een gegronde reden is om aan te nemen dat bij de betrokken onderneming of instelling geen bedenkingen bestaan tegen de openbaarmaking.
4. In afwijking van het eerste en tweede lid kunnen gegevens worden verstrekt aan een officier of een hulpofficier van Justitie ten behoeve van de handhaving van dit artikel.
5. Het bepaalde in het eerste tot en met het vierde lid laat onverlet het bepaalde in de artikelen 4 en 5 van de wet van 28 december 1936,

houdende maatregelen tot het verkrijgen van juiste economische statistieken (Stb. 639DD).

Inmiddels is er een nieuwe concept-Wet op het Centraal bureau voor de statistiek in de maak. In dit nieuwe concept is de geheimhoudingsbepaling van artikel 11 nagenoeg gelijk gebleven. Het eerste lid van artikel 11 strekt er toe dat door het CBS bij de uitvoering van zijn taak ontvangen gegevens uitsluitend voor statistische doeleinden worden gebruikt. Hiermee is gebruik voor fiscale, administratieve, controle of gerechtelijke doeleinden uitgesloten. Het tweede lid houdt in dat de bedoelde gegevens niet worden verstrekt aan anderen dan degenen die belast zijn met de uitvoering van de taak van het CBS.

Ten behoeve van statistisch of wetenschappelijk onderzoek is een uitzondering gemaakt in artikel 13 CBS/CCS-wet (hetgeen nagenoeg overeen komt met artikel 5.6 van de nieuwe conceptwet). Dit artikel luidt als volgt:

Artikel 13 CBS/CCS-wet

1. In afwijking van het bepaalde in artikel 11, eerste en tweede lid, kan het CBS op verzoek, ten behoeve van statistisch of wetenschappelijk onderzoek, een verzameling van gegevens met betrekking waartoe passende maatregelen zijn genomen om herkenning van afzonderlijke personen, huishoudens, ondernemingen of instellingen te voorkomen, verstrekken aan een dienst, organisatie of instelling als bedoeld in het tweede lid van dit artikel.
2. Een verzameling van gegevens als bedoeld in het eerste lid kan worden verstrekt aan:
 - a. een universiteit in de zin van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek;
 - b. een bij wet ingestelde organisatie of instelling voor wetenschappelijk onderzoek;
 - c. het Centraal Planbureau en het Sociaal en Cultureel Planbureau;
 - d. het Bureau voor de Statistiek van de Europese Gemeenschappen;
 - e. andere diensten, organisaties en instellingen, voor zover daartoe machtiging van de commissie is verkregen.

Het CBS kan op grond van dit artikel met de afnemer van een microdatabestand een privaatrechtelijke overeenkomst sluiten. Daarbij is voorzien in een drietal waarborgen:

- Gegevens worden uitsluitend verstrekt voor statistisch en wetenschappelijk onderzoek;
- Gegevens worden slechts ter beschikking gesteld ten aanzien van het gebruik waarvan door het CBS passende maatregelen zijn genomen om herkenning van afzonderlijke personen, ondernemingen of instellingen te voorkomen;
- Verstrekking kan slechts plaatsvinden aan de in het tweede lid bedoelde diensten, organisaties en instellingen.

2.8. Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst²

Ook sociaal-wetenschappelijk onderzoekers kunnen bijvoorbeeld bij interdisciplinair onderzoek gegevens wensen van hulpverleners in de gezondheidszorg. Daarvoor gelden aparte wettelijke bepalingen. Bovendien bestaat er een aparte gedragscode voor gezondheidsonderzoek, 'Goed gedrag' genaamd. Volledigheidshalve worden in deze paragraaf de hoofdlijnen geschetst van het wettelijk kader voor medisch-wetenschappelijk onderzoek.

Uitgangspunt bij medisch-wetenschappelijk onderzoek is dat voor het verstrekken van herleidbare medische gegevens door hulpverleners aan onderzoekers de toestemming van de patiënt vereist is. Deze hoofdregel staat in artikel 7:457 Burgerlijk Wetboek (BW). Maar het vragen van toestemming is niet altijd mogelijk. Zo kunnen patiënten overleden of feitelijk niet meer bereikbaar zijn, of kan het om zulke grote aantallen patiënten gaan dat het ondoenlijk is die allemaal te benaderen. Daarom is in de WGBO een uitzondering voor verstrekking van herleidbare persoonsgegevens voor wetenschappelijk onderzoek en statistiek op het gebied van de volksgezondheid zonder toestemming van de patiënt neergelegd (artikel 7:458 BW). In het eerste lid van dit artikel worden twee uitzonderingsmogelijkheden genoemd:

- a. het vragen van toestemming is in redelijkheid niet mogelijk en er zijn bij de uitvoering van het onderzoek waarborgen dat de persoonlijke levenssfeer van de patiënt niet onevenredig wordt geschaad;
- b. gelet op de aard en het doel van het onderzoek kan het vragen van toestemming in redelijkheid niet worden verlangd en de hulpverlener draagt er zorg voor dat de gegevens in zodanige vorm worden verstrekt dat herleiding tot individuele personen redelijkerwijs wordt voorkomen.

Onder a. gaat het om omstandigheden bij de patiënt, bij b. om de aard van het onderzoek. Onder de aard van het onderzoek is begrepen dat het grote aantallen patiënten betreft. Bij de uitzondering sub b. is als methode met name gedacht aan de codering van de persoonsgegevens.

Voor verstrekking van persoonsgegevens op grond van artikel 7:458 BW moet zijn voldaan aan de voorwaarden, neergelegd in het tweede en derde lid van dat artikel. In het tweede lid wordt vereist dat:

- het onderzoek een algemeen belang dient;
- het onderzoek niet zonder de desbetreffende gegevens kan worden uitgevoerd;
- de betrokken patiënt niet uitdrukkelijk bezwaar heeft gemaakt.

Dat het onderzoek een algemeen belang moet dienen, betekent dat onderzoek in het kader van belangenbehartiging of voor een commercieel of industrieel belang niet onder 7:458 BW valt. Bij dergelijk onderzoek kan dus niet op de uitzondering van 7:458 BW een beroep worden gedaan. Uit de eis van algemeen belang lijkt voort te vloeien dat de resultaten van het onderzoek publiekelijk beschikbaar zijn. De voorwaarde dat het onderzoek niet zonder de betreffende gegevens kan worden uitgevoerd betekent dat met geanonimiseerde en niet-herleidbare persoonsgegevens moet worden gewerkt als dat mogelijk is.

Volgens het derde lid moet van een verstrekking op grond van artikel 7:458 BW aantekening worden gehouden in het dossier.

² Zie o.a. H.J.J. Leenen en J.K.M. Gevers, Handboek gezondheidsrecht, Deel I Rechten van mensen in de gezondheidszorg, vierde druk, Bohn Stafleu Van Loghum, 2000, Amsterdam.

Bij de registratie van herleidbare persoonsgegevens voor wetenschappelijke doeleinden moet in het oog worden gehouden dat die in het kader van een opsporingsonderzoek door de rechter kunnen worden opgevraagd. Persoonsgegevens in een wetenschappelijke databank onder beheer van een verschoningsgerechtigde (zoals een arts) kunnen worden beschermd. Maar dat geldt echter niet voor anderen, zoals de sociaal-wetenschappelijk onderzoeker die geen verschoningsrecht heeft.

3. Welke eisen gelden voor gedragscodes?

Zelfregulering en gedragscodes zijn er in allerlei soorten. In de WBP zijn ze door de wetgever uitdrukkelijk bedoeld als middelen om de verantwoordelijkheid voor het uitwerken van de wettelijke normen over de bescherming van persoonsgegevens binnen de samenleving op een zinvolle manier te spreiden. De algemene normen, rechten en verplichtingen, procedures en sancties staan in de wet. De concretisering van de algemene normen verloopt in belangrijke mate via gedragscodes en andere vormen van zelfregulering.

Als toezichthouder heeft het CBP de taak om dit proces te stimuleren en de uitkomsten ervan te toetsen. Organisaties die het voornemen hebben om een gedragscode vast te stellen, kunnen het CBP verzoeken te verklaren dat de daarin opgenomen regels een juiste uitwerking vormen van wetgeving over de verwerking van persoonsgegevens. Er staat nadrukkelijk “kunnen”, het blijft dus een vrije keuze. Voor organisaties kan het echter van groot belang zijn dat het CBP als toezichthouder heeft verklaard dat de opgestelde gedragscode aan de gestelde eisen voldoet. Organisaties die het CBP verzoeken hun gedragscode van een instemmende verklaring te voorzien, dienen rekening te houden met de eisen die gesteld zijn in artikel 25 WBP. In het navolgende worden de spelregels in vijf stappen inzichtelijk gemaakt.

De eisen die gelden voor gedragscodes in de zin van artikel 25 WBP kunnen worden verkend in vijf stappen:

1. Uitgangspunten;
2. Beoordeling en omgevingsanalyse;
3. Bevoegdheid en ontvankelijkheid;
4. Behandeling;
5. Vooroverleg.

De eerste stap betreft de uitgangspunten. Het uitgangspunt is dat de gedragscode alleen een instemmende verklaring van het CBP kan krijgen als voldaan wordt aan het bepaalde in artikel 25 WBP.

De tweede stap betreft de beoordeling en omgevingsanalyse. Voor het opstellen van een gedragscode dient een omgevingsanalyse van de betrokken sector plaats te vinden. De vorm en de inhoud van de gedragscode dienen duidelijk, toegankelijk, consistent, bruikbaar en een in regels gestructureerd geheel te zijn. Het CBP beoordeelt ook een eventuele voorziening in de gedragscode voor het beslechten van geschillen over naleving van de gedragscode.

De derde stap betreft de bevoegdheid en ontvankelijkheid. Het CBP dient na te gaan of het bevoegd is, door na te gaan of de gedragscode betrekking heeft op de verwerking van persoonsgegevens als bedoeld in de WBP. Een antwoord op de vraag naar de toepasselijkheid van de WBP is te vinden in de artikelen 1 tot en met 4 van de WBP. Als de WBP van toepassing is, neemt het CBP op grond van artikel 25, derde lid, WBP het verzoek slechts in behandeling, indien naar zijn oordeel de verzoeker of verzoekers voldoende representatief zijn en de betrokken sector of de sectoren in de code voldoende nauwkeurig zijn omschreven.

De vierde stap betreft de behandeling. De beslissing over de verklaring dient het CBP binnen maximaal 13 weken te nemen. In deze periode moet de aanvraag tot het nemen van een besluit met bijbehorende stukken gedurende 4 weken voor een ieder ter inzage worden gelegd. In de

praktijk zal het vaak gaan om de Staatscourant. Tegen het besluit tot het afgeven of eventueel weigeren van de verklaring kan bezwaar en vervolgens beroep op de rechter worden ingesteld. De verklaring van het CBP wordt uiteindelijk met de gedragscode en de daarbij behorende toelichting in de Staatscourant geplaatst.

De vijfde stap is vooroverleg in verkennende zin met het CBP.

3.1. Uitgangspunten

Met gedragscodes worden hier gedragscodes in de zin van artikel 25 WBP bedoeld. Andere gedragscodes kunnen waardevol zijn, maar hebben niet dezelfde betekenis als die bedoelt in dat artikel. Een gedragscode is hier een middel om de wettelijke normen te concretiseren, in het licht van de belangen die daarbij een rol spelen. In de samenleving wordt doorgaans veel vertrouwen gesteld in gedragscodes en dat vertrouwen moet worden waargemaakt. Gelet op het grote maatschappelijke belang van gedragscodes, de positie van verzoekers, betrokkenen en andere 'stakeholders', toetst het CBP gedragscodes zorgvuldig aan artikel 25 WBP. Het uitgangspunt is dat de gedragscode alleen een instemmende verklaring van het CBP kan krijgen als voldaan wordt aan het bepaalde in artikel 25 WBP. De tekst hiervan luidt:

Artikel 25

1. De organisatie of organisaties, die voornemens zijn een gedragscode vast te stellen, kunnen het College verzoeken te verklaren dat de daarin opgenomen regels, gelet op de bijzondere kenmerken van de sector of sectoren van de samenleving waarin deze organisaties werkzaam zijn, een juiste uitwerking vormen van deze wet of van andere wettelijke bepalingen betreffende de verwerking van persoonsgegevens. Indien een gedragscode voorziet in beslechting van geschillen over de naleving ervan, kan het College de verklaring slechts afgeven indien is voorzien in waarborgen met betrekking tot de onafhankelijkheid.
2. Het eerste lid is van overeenkomstige toepassing op wijzigingen of verlengingen van bestaande gedragscodes.
3. Het College neemt het verzoek slechts in behandeling, indien naar zijn oordeel de verzoeker of verzoekers voldoende representatief zijn en de betrokken sector of de sectoren in de code voldoende nauwkeurig zijn omschreven.
4. Een beslissing op een verzoek als bedoeld in het eerste lid, geldt als een besluit in de zin van de Algemene wet bestuursrecht. Op de voorbereiding ervan is de in Afdeling 3.4 van die wet geregelde procedure van toepassing. De beslissing dient binnen een redelijke termijn te worden genomen met dien verstande dat deze termijn niet langer bedraagt dan dertien weken.
5. De verklaring geldt voor de termijn waarvoor de gedragscode zal gaan gelden echter niet voor langer dan vijf jaar na het tijdstip waarop de verklaring is bekend gemaakt. Wordt de verklaring gevraagd voor een wijziging van een gedragscode waarvoor reeds eerder een verklaring is afgegeven, dan geldt deze voor de duur van de eerder afgegeven verklaring.

6. De verklaring wordt, tezamen met de gedragscode waarop zij betrekking heeft, door de zorg van het College in de Staatscourant geplaatst.

3.2. Beoordeling en omgevingsanalyse

Gedragscodes worden door het CBP beoordeeld aan de hand van het bepaalde in artikel 25, eerste en tweede lid. Daarbij gaat het vooral om de volgende zinsnede: "... gelet op de bijzondere kenmerken van de sector of sectoren van de samenleving waarin deze organisaties werkzaam zijn, een juiste uitwerking ...". Dat betekent dat een gedragscode niet alleen in overeenstemming dient te zijn met toepasselijke wetgeving, maar daarvan ook een uitwerking moet bevatten die rekening houdt met de bijzondere kenmerken van de betrokken sector. Hierbij moet gelet worden op de knelpunten en bijzondere behoeften aan privacybescherming in die sector. Voor het opstellen van een gedragscode dient met andere woorden een omgevingsanalyse van de betrokken sector plaats te vinden. De gedragscode dient ten opzichte van de toepasselijke wetgeving een toegevoegde waarde te bieden. Dit dient tot uitdrukking te komen in het adresseren van vraagstukken van gegevensbescherming die specifiek zijn voor de betrokken sector en het bieden van duidelijke oplossingen voor die vraagstukken. Op deze manier wordt bijgedragen aan een goede toepassing van de wetgeving in die sector. Daarbij gaat het niet alleen om de WBP, maar ook om sectorale wetgeving. Voor wetenschappelijk onderzoek en statistiek is daarom in dit document ook het ruimere wettelijke kader uiteengezet en toegelicht.

De vorm en de inhoud van de gedragscode dienen naast duidelijk, ook toegankelijk, consistent en bruikbaar te zijn. Gelet op het feit dat het moet gaan om "regels die een juiste uitwerking vormen" zal de gedragscode een in regels gestructureerd geheel moeten zijn. Een gedragscode kan een verplichtend karakter hebben, maar eventueel ook slechts aanbevelingen bevatten. Het karakter van de gedragscode dient op dit punt wel duidelijk te zijn. Voor een goed begrip van de gedragscode is een toelichting op hoofdlijnen, met goed gekozen voorbeelden, nuttig en gewenst. Dit bevordert een juiste toepassing van de gedragscode in de praktijk.

Ook over een voorziening voor het beslechten van geschillen over naleving van de gedragscode, als onderdeel van de gedragscode, kan een oordeel van het CBP worden gevraagd. In dat geval kan het CBP de verklaring echter slechts afgeven indien is voorzien in toereikende waarborgen met betrekking tot de onafhankelijkheid. Goedkeuring van een geschillenregeling in een gedragscode heeft consequenties bij geschillen over de uitoefening van rechten. Het voorleggen van een geschil aan een geschillencommissie leidt dan, op grond van artikel 47 WBP, tot opschorting van de termijn waarbinnen het geschil aan de rechter kan worden voorgelegd.

3.3. Bevoegdheid en ontvankelijkheid

Het CBP dient na te gaan of het wel bevoegd is, door na te gaan of de gedragscode betrekking heeft op de verwerking van persoonsgegevens als bedoeld in de WBP. Een antwoord op de vraag naar de toepasselijkheid van de WBP is te vinden in de artikelen 1 tot en met 4 van de WBP.

Als de WBP van toepassing is, neemt het CBP op grond van artikel 25, derde lid, WBP het verzoek slechts in behandeling, indien naar zijn oordeel de verzoeker of verzoekers voldoende *representatief* zijn. Tevens dient de betrokken sector of de sectoren in de code voldoende *nauwkeurig* te zijn omschreven. De wet gaat er voorts vanuit dat een gedragscode, dan wel een

wijziging of verlenging daarvan, ter toetsing wordt aangeboden, voordat zij door de betrokken organisaties wordt vastgesteld.

Bij het begrip 'sector' valt in de eerste plaats te denken aan een min of meer homogeen geheel van bedrijven, instellingen of beroepsbeoefenaren die soortgelijke activiteiten verrichten en uit dien hoofde met dezelfde privacyproblematiek worden geconfronteerd. Ook kan worden gedacht aan bedrijven of instellingen waarvan de primaire activiteiten uiteenlopen, maar die op een bepaald onderdeel van hun activiteiten dezelfde privacyproblematiek tegenkomen. Tenslotte kan het zijn dat bedrijven of instellingen onderdeel zijn van één keten van activiteiten waarbinnen sprake is van een zekere rolverdeling. De wet staat dus niet in de weg aan een pragmatische invulling van dit begrip. Wel is een nauwkeurige omschrijving van de desbetreffende sector van groot belang. Alleen dan kan immers worden vastgesteld waarop de gedragscode precies betrekking heeft. Ook is alleen dan duidelijk met welke bijzondere kenmerken rekening moet worden gehouden bij de toetsing op grond van artikel 25, eerste lid, WBP.

De wet bepaalt uitdrukkelijk dat het verzoek om toetsing van een gedragscode afkomstig kan zijn van één of meer organisaties. Wel is het van groot belang dat de betrokken organisaties voldoende representatief zijn voor de sector waarop de gedragscode betrekking heeft. Deze eis houdt verband met de noodzaak van een toereikend draagvlak om de gedragscode aan zijn doel te kunnen laten beantwoorden. Hierbij valt in de eerste plaats te denken aan branche- of koepelorganisaties met een zodanig ledenbestand dat zij uit hoofde daarvan als voldoende representatief kunnen worden aangemerkt. Het is echter niet uitgesloten dat ook andere organisaties of instellingen aanspraak kunnen maken op een voldoende mate van representativiteit. In dat geval ligt het op de weg van de betrokken organisatie of instelling om dit bij het verzoek aannemelijk te maken. Daarbij kan ook worden gelet op de aanwezigheid van vertegenwoordigers van belanghebbenden in het bestuur van de organisatie. Denkbaar is ook dat een gedragscode in samenspraak met andere belanghebbende organisaties wordt voorbereid en dat het verzoek om toetsing door deze organisaties gezamenlijk wordt ingediend. Overeenstemming met belanghebbenden is op zichzelf overigens geen voorwaarde voor de ontvankelijkheid van een verzoek.

Naast de vereisten van representativiteit en een nauwkeurig omschreven sector is van belang dat de gedragscode die aan het CBP wordt voorgelegd, zorgvuldig is voorbereid en voldoet aan bepaalde formele vereisten: schriftelijk, gestructureerd en met toelichting. Ook moet het gaan om een gedragscode in de zin van artikel 25 WBP, dus om regels die beogen uitwerking te geven aan die wet of andere toepasselijke wetgeving.

3.4. Behandeling

Bij de behandeling wordt de gedragscode beoordeeld op grond van de aandachtspunten die in stap 2 zijn beschreven.

De beslissing over de verklaring dient het CBP op grond van artikel 25, vierde lid, WBP binnen maximaal 13 weken te nemen. In deze periode moet conform afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht de aanvraag tot het nemen van een besluit met bijbehorende stukken gedurende 4 weken voor een ieder ter inzage worden gelegd. In dit geval gaat het om het ontwerp van de gedragscode en het schriftelijk verzoek aan het CBP om een verklaring af te geven. De ter inzage legging moet worden bekend gemaakt via één of meer dag-, nieuws- of huis-aan-huisbladen of

op een andere geschikte wijze. In de praktijk zal het vaak gaan om de Staatscourant. Daaraan voorafgaand zal het CBP toetsen of is voldaan aan de formele eisen, de representativiteit van de aanvrager(s) en de nauwkeurige omschrijving van de sector waarop de gedragscode betrekking moet hebben. De verstrekte gegevens moeten voldoende zijn om de aanvraag inhoudelijk te kunnen beoordelen. Belanghebbenden kunnen hun zienswijze over de aanvraag – het ontwerp van de gedragscode – mondeling of schriftelijk naar voren brengen.

Tegen het besluit tot het afgeven of eventueel weigeren van de verklaring kan bezwaar en vervolgens beroep op de rechter worden ingesteld. De juiste toepassing van artikel 25 WBP en de andere toepasselijke wetgeving door het CBP kan dus aan het oordeel van de rechter worden onderworpen.

De verklaring van het CBP wordt uiteindelijk met de gedragscode en de daarbij behorende toelichting in de Staatscourant geplaatst. Gedurende de looptijd van de verklaring (in de regel 5 jaar) is deze in principe voor iedereen toegankelijk.

3.5. Vooroverleg

In de praktijk is gebleken dat het aanbeveling verdient om eerst een conceptgedragscode in een verkennende zin met het CBP te bespreken. Daarmee worden onnodige problemen voorkomen. Aandachtspunten van het CBP zijn daarbij de hiervoor genoemde opmerkingen bij stap 2 en stap 3.

Voor wijzigingen of verlengingen van bestaande gedragscodes geldt op grond van artikel 25, tweede lid, WBP hetzelfde proces als beschreven in deze vijf stappen voor gedragscodes.

Bijlage: Aanbeveling No. R.(97) 18, Raad van Europa, 30 september 1997

RECOMMENDATION NO. R (97) 18

of the Committee of Ministers to member states concerning the protection of personal data collected and processed for statistical purposes

(Adopted by the Committee of Ministers, on 30 September 1997 at the 602nd meeting of the Ministers' Deputies)

The Committee of Ministers, under the terms of Article 15.b of the Statute of the Council of Europe, Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members;

Aware of the needs in both the public and private sectors for reliable statistics for analysis and understanding of contemporary society, and for defining policies and strategies for making arrangements in practically all aspects of daily life;

Recognising that the production of reliable statistics depends to a great extent on the collection of the most detailed information possible and on the processing of this information by means of increasingly effective automatic data processing technology;

Aware of the fact that such information may concern identified or identifiable persons ("personal data");

Aware of the need to develop techniques making it possible to guarantee the anonymity of the data subjects;

Considering the concern of the international community of statisticians for the protection of personal data, and the development of international recommendations with regard to the professional ethics of statisticians;

Considering also the fundamental principles of official statistics adopted by the international community in the framework of the United Nations;

Noting the progressive development of national and supranational legal standards both in statistical activities and in the field of personal data protection;

Recalling in this regard the general principles on data protection in the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (Strasbourg 1981, European Treaty Series No.108);

Recalling also the derogations allowed in favour of statistical activities with regard to the exercise, by data subjects, of certain rights set out in the convention;

Noting that derogations of this kind are also provided for in a number of member states in existing legislation or in legislation being prepared relating to the protection of data;

Considering that a balance should be struck between the need for research and statistics, on the one hand, and the necessary protection of the individual, especially when automatic data processing is involved, on the other;

Aware of the need to establish suitable procedures designed to reconcile the interests of the various parties concerned;

Aware that progress made in statistical methods and developments in information technology since 1983 have made it necessary to revise various provisions in Recommendation No. R (83) 10 on the protection of personal data used for scientific research and statistics,

Recommends that governments of member states:

1. take steps to ensure that the principles contained in the appendix to this recommendation are reflected in their law and practice;
2. ensure wide circulation of the principles contained in the appendix to this recommendation among persons, public authorities and bodies involved in the collection and processing of personal data for statistical purposes, in both the public and private sectors, as well as among the authorities responsible for data protection;
3. encourage these persons, public authorities and bodies, if they have not already done so, to introduce codes of ethics based on the appendix to this recommendation;

Decides that the present recommendation replace Recommendation No. R (83) 10 on the protection of personal data used for scientific research and statistics in so far as that recommendation applies to the collection and automatic processing of personal data for statistical purposes.

Appendix to Recommendation No. R (97) 18

I. DEFINITIONS

For the purposes of this recommendation:

"Personal data" means any information relating to an identified or identifiable individual ("data subject"). An individual shall not be regarded as "identifiable" if the identification requires an unreasonable amount of time and manpower. Where an individual is not identifiable, data are said to be anonymous.

"Identification data" covers those personal data that allow direct identification of the data subject, and which are needed for the collection, checking and matching of the data, but are not subsequently used for drawing up statistical results.

"Sensitive data" means personal data revealing racial origin, political opinions, religious or other beliefs, as well as personal data concerning health, sexual life or criminal convictions, and other data defined as sensitive by domestic law.

"Processing" means any operation or set of operations carried out partly or completely with the help of automated processes and applied to personal data, such as storage, conservation, adaptation or alteration, extraction, consultation, utilization, communication, matching or interconnection and erasure or destruction.

"Communication" refers to the act of making personal data accessible to third parties, regardless of the means or media used.

"For statistical purposes" refers to any operation of collection and processing of personal data necessary for statistical surveys or for the production of statistical results. Such operations exclude any use of the information obtained for decisions or measures concerning a particular individual.

"Statistical results" means information which has been obtained by processing personal data in order to characterise a collective phenomenon in a considered population.

"Controller" means the natural or legal person or the public authority or any other body which, alone or in collaboration with others, determines the purposes and the means and in particular the organisation of the collection and processing of personal data.

2. Scope

- 2.1. This recommendation applies to the collection and automated processing of personal data for statistical purposes.

It also applies to statistical results, to the extent that they permit identification of data subjects.

- 2.2. Member states are encouraged to extend the application of the recommendation to the non-automated processing of personal data for statistical purposes.
- 2.3. No personal data shall be processed in a non-automatic manner in order to avoid the provisions of this recommendation.
- 2.4. Member states may also extend the application of the principles set out in this recommendation to the collection and processing of data relating to groups of persons, associations, foundations, companies, corporations and any other bodies consisting directly or indirectly of individuals, whether or not such bodies possess legal personality.

3. Respect for privacy

- 3.1. Respect for rights and fundamental freedoms, in particular the right to privacy, shall be guaranteed when personal data are collected and processed for statistical purposes, and
- a. when these data are kept for future use;
 - b. when statistical results are disseminated; and
 - c. when, for reasons of better ensuring that statistical records are representative or for reasons of confidentiality, personal data need to be modified.
- 3.2. Persons who through involvement in a statistical activity have knowledge of personal data shall be subjected to a duty of professional secrecy by domestic law or practice.
- 3.3. Personal data collected and processed for statistical purposes shall be made anonymous as soon as they are no longer necessary in an identifiable form.

4. General conditions for lawful collection and processing for statistical purposes

Purpose

- 4.1. Personal data collected and processed for statistical purposes shall serve only those purposes. They shall not be used to take a decision or measure in respect of the data subject, or to supplement or correct files containing personal data which are processed for non-statistical purposes.
- 4.2. Processing for statistical purposes of personal data collected for non-statistical purposes is not incompatible with the purpose(s) for which the data were initially collected if appropriate safeguards are provided for, in particular to prevent the use of data for supporting decisions or measures in respect of the data subject.

Lawfulness

- 4.3. Personal data may be collected and processed for statistical purposes:
- a. if provided for by law; or
 - b. if permitted by law, and:
 - i. the data subject or his or her legal representative has given his or her consent according to principle 6; or
 - ii. the data subject has been informed of the collection or processing of his or her data and has not opposed it and as long as the processing does not concern sensitive data;

or

- iii. if the circumstances of the collection and the objective of the survey are of such a nature that they permit someone to reply in the name of and on behalf of other people in conformity with principle 6 and in so far as there is manifestly no risk of infringing on the privacy of such others, and in particular that the processing does not involve sensitive data.

- 4.4. In order to avoid collection of the same data again, personal data collected for non-statistical purposes may also be processed for statistical purposes where that is necessary:
 - a. for the performance of a task carried out in the public interest or in the exercise of official authority;
 - b. for the purposes of the legitimate interests pursued by the controller except where such interests are overridden by the rights and fundamental freedoms of the data subject.

Data collected for one statistical purpose may also be processed for other statistical purposes in the circumstances described above.

- 4.5. Personal data may be collected on a compulsory basis with a view to their being processed for statistical purposes only if required by domestic law.
- 4.6. Personal data or sets of personal data may be matched or interconnected for statistical purposes if domestic law offers appropriate safeguards to prevent their being processed and communicated for non-statistical purposes.

Proportionality

- 4.7. Only those personal data shall be collected and processed which are necessary for the statistical purposes to be achieved. In particular, identification data shall be collected and processed only if this is necessary.

Sensitive data

- 4.8. If sensitive data are to be processed for statistical purposes, these data should be collected in a form in which the data subjects are not identifiable.

If the processing of sensitive data for specified, legitimate statistical purposes necessitates the identification of the data subjects, domestic law shall provide appropriate safeguards including specific measures to separate identification data as from the stage of collection unless it is manifestly unreasonable or impracticable to do so.

5. Information

Primary collection

- 5.1. When, for statistical purposes, personal data are collected, the persons questioned shall be informed of the following elements:
 - a. the compulsory or optional nature of the response and the legal basis, if any, of the collection;
 - b. the purpose or purposes of the collection and processing;
 - c. the name and position of the person or body in charge of the collection and/or processing;
 - d. the fact that the data will be kept confidential and used exclusively for statistical purposes;
 - e. the possibility of obtaining further information on request.
At their request and/or according to the ways and means defined by domestic law, data subjects shall also be informed of the following:
 - f. the way in which, in the case of optional surveys, consent can be refused or withdrawn and, in the case of compulsory surveys, the possible sanctions this would entail;
 - g. where applicable, the conditions for the exercise of the rights of access and rectification;

- h. the categories of persons or bodies to whom the personal data may be communicated;
 - i. the guarantees to ensure the confidentiality and the protection of personal data;
 - j. the categories of data collected and processed.
- 5.2. When data subjects are not directly questioned, they shall be informed of the existence of the collection unless this is manifestly unreasonable or impracticable. They shall be able to inform themselves appropriately of the elements listed in principle 5.1.
- 5.3. The persons questioned, whether they are the data subject or not, shall be informed at the latest at the time of collection. The nature and extent of the information shall be appropriate and adapted to the circumstances.

If it is necessary for attaining the legitimate objective of the survey in view of its subject or its nature, provision of the information or part of it may be deferred. In such cases the information must be supplied as soon as the reasons for deferring no longer exist, unless this is manifestly unreasonable or impracticable. In such circumstances, where data have been collected from the data subject, the information should be provided at a later stage.

Secondary collection

- 5.4. Processing or communication for statistical purposes of personal data collected for non-statistical purposes shall receive suitable publicity. The data subjects shall be able to obtain in a suitable way the information mentioned in principle 5.1 unless:
- a. provision of the information is impossible or involves a disproportionate effort; or unless
 - b. the processing or communication of the data for statistical purposes is expressly provided for under domestic law.

In the cases referred to in a and b appropriate safeguards must be provided for.

Legally incapacitated persons

- 5.5. If the data subject is a legally incapacitated person, incapable of free decision, and domestic law does not permit the data subject to act on his or her own behalf, the information shall be given to the person recognised as legally entitled to act in the interest of the data subject.

If a legally incapacitated person is capable of understanding, he or she should be informed before his or her data are collected or processed.

6. Consent

- 6.1. Where consent of the data subject is required, it shall be free, informed and unambiguous.

The data subject shall be able either to withdraw his or her consent for a single survey, as long as, in accordance with principle 8, identification data have not been separated from the other data collected, or to suspend at any time and without retroactive effect his or her co-operation in a survey which extends over a period of time.

- 6.2. Where the consent of the data subject is required for the collection or processing of sensitive data, it shall be explicit, free and informed. The legitimate objective of the survey may not be considered to outweigh the requirement of obtaining such consent unless an important public interest justifies the exception.
- 6.3. Where it is intended to process for statistical purposes the personal data of a legally incapacitated person incapable of free decision, and when domestic law does not permit the data subject to act on his or her own behalf, the consent of the person recognised as legally entitled to act in the interest of the data subject or an authority or any person or body provided for by law is required.

If, in accordance with principle 5.5 above, a legally incapacitated person has been informed of the intention to collect and process his or her personal data, his or her wishes should be taken into account, unless domestic law provides otherwise.

6.4. Refusal to reply shall not be penalised unless domestic law provides for sanctions.

7. Rights of access and redification

7.1. Any person may obtain the personal data concerning him or her held by the data controller and, as the case may be, have them rectified.

7.2. However, where there is clearly no risk of breaching the privacy of the data subject, this right may be restricted in accordance with domestic law when the personal data are processed solely for statistical purposes and specific appropriate measures exist to prevent any identification by a third party on the basis of individual data or of statistical results.

8. Rendering data anonymous

8.1. Personal data collected for statistical purposes shall be made anonymous immediately after the end of data collection, checking or matching operations, except:

- a. if identification data remain necessary for statistical purposes and the measures prescribed by principle 10.1 have been taken; or
- b. if the very nature of statistical processing necessitates the starting of other processing operations before the data have been made anonymous and as long as the safeguards envisaged in principles 15.1 to 15.3 are in force.

9. Primary collection of personal data for statistical purposes

9.1. The collection of personal data shall be fair, in particular with regard to information of individuals and their liberty to reply.

9.2. Personal data shall be collected from the data subject or, depending on the nature of the survey, may be collected from a member of his or her household. Personal data shall be collected only from a person other than the data subject him or herself or from a member of his or her household, or from legal persons such as companies or public services, if domestic law provides for it and includes appropriate safeguards, or there is manifestly no risk of infringement of the rights and fundamental freedoms of the data subjects.

9.3. The collection for statistical purposes of personal data without questioning shall neither include identification data nor be linked to identification data, except where domestic law includes appropriate safeguards and:

- a. provides for the collection with identification data, or
- b. permits the linking of the data collected to identification data for the construction of samples.

9.4. Data on non-respondents relevant to the planning or carrying out of the survey, or information on the reasons for non-response, may be used only in order to ensure the representative quality of the survey.

9.5. When the collection of personal data requires the employment of interviewers or other persons who will know the replies directly, special care shall be taken regarding the choice of the persons and of the organisation and methods used for the survey in order to ensure respect for the purpose of the survey, the confidentiality of the data and protection of privacy.

9.6. The controller shall take appropriate measures to allow the persons questioned to assure themselves of the authority to act of the person collecting the data.

10. Identification data

- 10.1. When identification data are collected and processed for statistical purposes, they shall be separated and conserved separately from other personal data, unless it is manifestly unreasonable or impracticable to do so.
- 10.2. Identification data may, however, be used to create a file of addresses for statistical purposes if provided for by domestic law, if the data subject has been informed and has not opposed it, or if the data come from a file accessible to the public.

11. Conservation of data

- 11.1. Unless they have been made anonymous or domestic law provides for these data to be kept for archiving purposes subject to appropriate safeguards, personal data collected and processed for statistical purposes shall be destroyed or erased when they are no longer necessary for those purposes.

In particular, identification data shall be destroyed or erased as soon as they are no longer necessary:

- a. for the collection, checking and matching of the data; or
- b. to ensure the representativeness of the survey; or
- c. to repeat the survey with the same people.

12. Communication

- 12.1. Personal data collected for statistical purposes shall not be communicated for non-statistical purposes.
- 12.2. Personal data processed for a given statistical purpose may be communicated for other statistical purposes as long as these are specified and of limited duration.
- 12.3. Unless safeguards for communication are provided for by domestic law, communication in accordance with principle 12.2 shall be the subject of a written document setting out the rights and obligations of the parties. When these data are communicated, the controller shall in particular:
 - a. stipulate that the third party himself or herself may communicate these data only with the express agreement of the said controller;
 - b. stipulate that the third party take the appropriate security measures, in accordance with principles 15.1 to 15.3 of this recommendation;
 - c. ensure that any publication of statistical results obtained by this third party will conform with principle 14 of this recommendation.
- 12.4. Moreover, sensitive data may be communicated only where provided for by law, or where the data subjects or their legal representatives have given their explicit consent and provided domestic law does not prohibit the giving of consent.

13. Transborder data flows

- 13.1. The principles of this recommendation shall be applicable to the transborder communication of personal data for statistical purposes.
- 13.2. The transborder communication of personal data for statistical purposes to a state which has

ratified Convention No.108³ and whose legislation provides at least equivalent protection, should not be subjected to special conditions concerning the protection of privacy and the rights and fundamental freedoms of individuals.

- 13.3. There should be no restriction on the transborder communication of personal data for statistical purposes to a state which has not ratified Convention No.108 but ensures a level of protection in accordance with the principles of that convention and this recommendation.
- 13.4. Unless domestic law provides otherwise, the transborder communication of personal data for statistical purposes to a state which has no legal provisions which are in accordance with the principles of Convention No.108 and this recommendation should not, as a general rule, occur, unless:
 - a. measures, including measures of a contractual nature, necessary to ensure compliance with the principles of the convention and this recommendation have been taken; or
 - b. the data subject has given express consent.

14. Statistical results

- 14.1. Statistical results shall be published or made accessible to third parties only if measures are taken to ensure that the data subjects are no longer identifiable on the basis of these results, unless dissemination or publication manifestly presents no risk of infringing the privacy of the data subjects.

15. Security of personal data

- 15.1. Controllers shall take the appropriate technical and organisational measures to ensure the confidentiality of personal data. They shall in particular take measures against unauthorised access, alteration, communication or any other form of unauthorised processing.
- 15.2. If data must be retained in an identifiable form, organisational and technical resources, in particular automated resources, shall be used to prevent unauthorised identification of the data subject.
- 15.3. Measures shall be taken to prevent re-identification of data subjects and use for non-statistical purposes of personal data collected for statistical purposes.
- 15.4. Professionals, firms or bodies in charge of producing statistics shall develop techniques and procedures ensuring the anonymity of data subjects.

16. Codes of ethics

- 16.1. Professionals, firms or bodies in charge of producing statistics should adopt and publish codes of professional ethics which meet the principles set out in this recommendation, including information, in particular:
 - a. on the other categories of persons and bodies which have access to the personal data;
 - b. on the measures to be taken for the protection, confidentiality and security of these data as well as measures to respect statistical ethics;
 - c. on the controllers of statistical processing.

17. Technical development, co-operation and assistance

In order to ensure broad access to information tools and to technical knowledge appropriate to effective protection of personal data collected for statistical purposes, competent governmental bodies

³ Convention for the Protection of Individuals with regards to Automatic Processing of Personal Data, Strasbourg, 28 January 1981 (European Treaty Series, No. 108).

should collaborate closely in the development of these tools and technical knowledge, and should set up international programmes of co-operation, exchanges of experience, transfer of knowledge and technical assistance.

18. Supervisory authorities

Member states shall give one or more independent authorities responsibility for ensuring the application of the provisions of domestic law giving effect to the principles laid down in this recommendation.

College bescherming persoonsgegevens

Het College bescherming persoonsgegevens (CBP) – onder de Wet bescherming persoonsgegevens (WBP) de opvolger van de Registratiekamer – houdt toezicht op de naleving van wetten die het gebruik van persoonsgegevens regelen. Bij het CBP moet het gebruik van persoonsgegevens worden gemeld, tenzij hiervoor een vrijstelling geldt.

Advies, bemiddeling, onderzoek en interventie

Het CBP adviseert de regering en organisaties over de bescherming van persoonsgegevens en onderwerpen die daarmee samenhangen. Het CBP toetst gedragscodes en bemiddelt in geschillen tussen burgers en gebruikers van persoonsgegevens. Op eigen initiatief of op verzoek van een belanghebbende kan het CBP onderzoeken of de manier waarop persoonsgegevens in een bepaalde situatie zijn gebruikt, in overeenstemming is met de wet en daaraan zonodig gevolgen verbinden. Voor in gebreke blijven bij de melding kan een boete worden opgelegd. Bij overtreding van de wet of daarop gebaseerde regelingen kan het CBP overgaan tot bestuursdwang of een dwangsom opleggen.

Over zijn werkzaamheden en bevindingen brengt het CBP jaarlijks een openbaar verslag uit. Het CBP is bij de uitvoering van zijn bevoegdheden gehouden aan de normen die worden gesteld in de Algemene wet bestuursrecht. Beslissingen van het CBP zijn vatbaar voor bezwaar en beroep. Het gedrag van het CBP kan onderzocht worden door de Nationale Ombudsman.

COLLEGE BESCHERMING PERSOONSgegevens

Prins Clauslaan 20
Postbus 93374
2509 AJ Den Haag
TELEFOON 070 381 13 00
FAX 070 381 13 01
E-MAIL info@cbpweb.nl
INTERNET www.cbpweb.nl